

9.1.2023

Hyvinvointialueen toimielinten kokoonpanoa koskevan sääntelyn muutostarpeita arvioiva työryhmä

Valtiovarainministeriö on tänään asettanut hankkeen selvittämään hyvinvointialueen toimielinten vaalikelpoisuutta koskevan sääntelyn muutostarpeita.

Toimikausi 9.1.2023–15.6.2023

Tausta Hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021, jäljempänä hyvinvointialuelaki) säädetään hyvinvointialueen toimielimistä ja johtamisesta. Lain 10 luvussa säädetään hyvinvointialueen luottamushenkilöistä ja muun muassa vaalikelpoisuudesta hyvinvointialueen eri toimielimiin. Hyvinvointialueissa säädetty toimielimet ovat aluevaltuusto, aluehallitus ja tarkastuslautakunta. Näiden tehtävistä säädetään erikseen hyvinvointialueissa. Lisäksi hyvinvointialueella on vaalilain (714/1998) mukainen aluevaalilautakunta. Hyvinvointialue päättää itsehallintonsa nojalla lakisääteisten toimielinten alaisesta toimielinrakenteestaan esimerkiksi lautakunnista sekä toimielimen tehtävistä. Näistä annetaan tarpeelliset määräykset hyvinvointialueen hallintosäännössä.

Vaalikelpoisuudessa on kyse siitä, voiko henkilö toimia ja tulla valituksi toimielimen luottamushenkilöksi. Esteellisyys eli jääviys kohdistuu aina tietyn yksittäisen asian käsittelyyn. Laissa säädetään yleisestä vaalikelpoisuudesta sekä erikseen vaalikelpoisuudesta aluevaltuustoon, aluehallitukseen ja muihin toimielimiin kuten lautakuntaan. Lähtökohtana on, että hyvinvointialueen asukkailla tulee olla mahdollisimman laaja oikeus osallistua hyvinvointialueen asioiden hoitoon. Valtuutetun vaalikelpoisuuden rajoitukset hyvinvointialueilla ovat siten vähäisemmät kuin esimerkiksi aluehallituksen jäsenen. Sääntelyllä rajoitetaan vain keskeisten vastuullisessa asemassa olevien henkilöiden valitsemista aluevaltuustoon. Vaalikelpoinen aluevaltuustoon ei ole hyvinvointialuelain 77 §:n 2 kohdan mukaan hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilö, joka toimii aluehallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen tai hyvinvointialueen liikelaitoksen johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä.

Vaalikelpoisuudesta aluehallitukseen säädetään 78 §:ssä seuraavasti. Vaalikelpoinen aluehallitukseen on henkilö, joka on vaalikelpoinen aluevaltuustoon, ei kuitenkaan:

1) välittömästi aluehallituksen alaisena toimiva hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilö;

2) hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa oleva henkilö, joka toimii 1 kohdassa tarkoitettuun tehtävään rinnastuvassa tehtävässä;

3) hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilö, joka lautakunnan esittelijänä tai muuten vastaa aluehallituksen käsiteltäviksi tulevien asioiden valmistelusta;

4) henkilö, joka on hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka johtavassa ja vastuullisessa tehtävässä tai siihen rinnastettavassa asemassa liiketoimintaa harjoittavassa yhteisössä tai säätiössä, jos kysymyksessä on sellainen yhteisö, jolle aluehallituksessa tavanomaisesti käsiteltävien asioiden ratkaisu on omiaan tuottamaan olennaista hyötyä tai vahinkoa.

Henkilöstön edunvalvonnasta asianomaisella hyvinvointialueella huolehtivan yhteisön hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen puheenjohtaja ei ole vaalikelpoinen aluehallitukseen. Vaalikelpoinen ei myöskään ole henkilö, joka yhteisön neuvottelijana tai muussa vastaavassa ominaisuudessa vastaa sen edunvalvonnasta.

Enemmistön aluehallituksen jäsenistä on oltava muita kuin hyvinvointialueen tai hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa olevia henkilöitä.

Edellä 1 momentin 4 kohtaa ei sovelleta hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen jäseneneen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksen toimeenpanon yhteydessä on havaittu, että eräillä hyvinvointialueilla aluevaltuuston päättämä organisaatorakenne voi aiheuttaa sen, että hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilöstö on laajasti aluehallituksen alaista, jolloin heitä koskee hyvinvointialuelain 78 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen vaalikelpoisuusrajoitus.

Tavoite/tehtävä

Työryhmän tehtävänä on:

1) arvioida hyvinvointialueen toimielinten kokoonpanoa ja vaalikelpoisuutta koskevan sääntelyn ajantasaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta erityisesti huomioiden hyvinvointialueiden toiminnan johtamista koskevat toimielinrakenteet sekä hyvinvointialueen palveluksessa olevien henkilöiden vaali- ja osallistumisoikeuksien toteutuminen. Työryhmän tulee tarkastella erityisesti aluehallituksen vaalikelpoisuutta koskevaa sääntelyä.

- 2) laatia arviomuistio lainsäädännön kehittämiseksi. Arviomuistion tulee sisältää työryhmän tarpeelliseksi katsomat ehdotukset säännösten muuttamiseksi. Työryhmä voi tehdä myös muita vaalikelpoisuutta ja johtamista koskevia lainsäädännön kehittämissuhteita

Organisointi

Puheenjohtaja hallitusneuvos Mervi Kuittinen, valtiovarainministeriö/KAO

Jäsenet

erityisasiantuntija Elina Siljamäki, oikeusministeriö
hallitusneuvos Ilpo Helismaa, sisäministeriö
hallitusneuvos Erkki Papunen, sosiaali- ja terveysministeriö
johtava erityisasiantuntija Katriina Martikainen, valtiovarainministeriö/KAO, työryhmän sihteeri

Asiantuntijat

hallintojohtaja Petja Harakka, Keski-Uudenmaan hyvinvointialue
konsernipalveluiden johtaja, Jouko Luukkonen, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
lakiasianjohtaja Juha Myllymäki, Suomen Kuntaliitto ry

Työryhmän on kuultava työssään hyvinvointialueiden edustajia ja muita keskeisiä sidosryhmiä kuten esimerkiksi työmarkkinajärjestöjä sekä tarvittaessa muita ulkopuolisia asiantuntijoita. Työryhmä voi lisäksi järjestää tarpeelliseksi katsomiinsa seminaari- ja työpajatilaisuuksia ja teettää erillisselvityksiä.

Kustannukset

Valtion viranomaisten osalta työ tehdään virkatyönä. Muut kustannukset maksetaan momentilta 28.01.01.

Kuntaministeri

Sirpa Paatero

Lainsäädäntöneuvos

Ville Koponen

Jakelu / työryhmän jäsenet ja asiantuntijat

Tiedoksi / alivaltiosihteeri Susanna Huovinen